

CENTRUL ROMÂN
DE POLITICI EUROPENE
CRPE
DEBATING EUROPE, PROVIDING EXPERTISE

România - Republica Moldova: Realitățile din spatele noilor ambiții Angajamente noi, proiecte vechi

Autori: Bianca Toma, Alexandru Damian

Februarie 2022

Executiv

România și Republica Moldova și-au setat un nou nivel de ambiție în relația bilaterală, grăbesc ritmul, repun în noi acorduri proiecte care au trenat, avansează termene, condiții și se angajează să susțină reforme substanțiale. Momentul politic este unul din cele mai bune: o majoritate pro-europeană și pro-reforme la Chișinău, o majoritate confortabilă la București. Analizăm, după acordurile semnate la ședința celor două guverne de la Chișinău, ce aduc nou aceste angajamente și venim cu câteva semnale legate de ce ar putea funcționa prost în această relație.

Va reuși România, cu o largă majoritate politică, nu neapărat stabilă, cu ambiții limitate de reformă în agenda internă, să impună și să susțină reforme structurale, printre care lupta anticorupție în Republica Moldova?

Va reuși administrația centrală de la București să coordoneze un plan multisectorial complex, cu portofolii cheie la miniștri care nu cunosc agenda România - Republica Moldova, date fiind experiențele anterioare, în care schimbări succesive de guverne au făcut ca tot Ministerul Afacerilor Externe să joace, de facto, rolul de coordonator în multiple proiecte din Parteneriatul Strategic România - Republica Moldova? Deocamdată sunt semnale că la Cancelaria Prim-Ministrului Nicolae Ciucă există atribuții în acest sens.

Va reuși administrația centrală de la Chișinău cu instituții nereformate și contra-performante să răspundă prompt și eficient în colaborarea cu România sau orice alt donator de asistență, pe proiecte strategice ori pe cele dedicate comunităților locale?

Va reuși Republica Moldova să producă rezultate credibile în lupta anticorupție și reforma sistemului judiciar așteptate deopotrivă de populație și de comunitatea internațională?

În afara acestor realități, contextul internațional nu este deloc favorabil, cu Rusia în ofensivă în Ucraina, criza prețurilor la gaze - încă și mai complicată de amenințările și acțiunile Moscovei, și redresarea lentă a economiilor europene post-Covid19.

Relația România - Republica Moldova a intrat într-o perioadă promițătoare, cu multiple angajamente de ambele părți, la cel mai înalt nivel, pe câteva direcții strategice care pot accelera agenda reformistă promisă de Maia Sandu și parcursul european al Chișinăului. Printre acestea, conectarea Republicii Moldova la principalele coridoare europene de transport rutier prin legătură directă cu viitoarea autostradă românească A8 („Unirii”) - podul Ungheni - Ungheni, conexiuni strategice pentru gaze naturale și electricitate pentru diversificarea surselor și diminuarea semnificativă a dependenței de gazul rusesc, suport tehnic și know-how pe subiecte sensibile: justiție și anticorupție, afaceri interne.

Noile angajamente semnate cu prilejul ședinței comune a guvernelor de la Chișinău și București, o foaie de parcurs consistentă în 2021 pentru obiectivele din Parteneriatul Strategic România - Republica Moldova, sprijinul financiar și non-financiar masiv din 2021, arată că România își setează obiective din ce în ce mai ambițioase în susținerea Republicii Moldova.

Reducerea costurilor de roaming, proiectele de infrastructură de transport sau energie, protocoale de colaborare din domeniul educației sau planuri de acțiune din domeniul justiției și afaceri interne erau deja parte a discuțiilor dintre cele două state, iar cele cu impact vizibil și rapid pentru cetățeni (roaming, infrastructură de transport, securitate energetică) sunt priorități ce așteaptă soluții de o perioadă lungă de timp. Multe proiecte și priorități sunt de mulți ani pe agenda bilaterală, însă cele două guverne au venit cu noi termene, angajamente și acorduri, în special pe nevoi punctuale (și urgente) ale Chișinăului. Majoritățile politice solide din cele două țări au o șansă importantă de a rezolva pe termen mediu multe dintre aceste nevoi, dacă vor dori cu adevărat progrese în proiectele la care s-au angajat.

Noile angajamente

Acordul de asistență nerambursabilă de 100 milioane EURO. Noul acord privind asistența nerambursabilă, încheiat pe o perioadă de 7 ani, aduce câteva condiționalități, politice și tehnice, care nu sunt neapărat noi, dar care erau necesare, având în vedere experiența celor peste 10 ani în care un acord similar a fost în vigoare. Vechiul acord, semnat în 2010, a ieșit din vigoare în martie 2021 și mai puțin de o treime din suma disponibilă a fost utilizată (cca. 32 milioane euro). Odată cu noul acord, România a dorit să se asigure că, indiferent de majoritățile politice de la Chișinău, Republica Moldova păstrează cursul european și continuă să răspundă obligațiilor asumate prin Acordul de Asociere cu UE, **“cu accent deosebit pe continuarea reformelor necesare pentru apropierea de UE, inclusiv în domeniul justiției, combaterii corupției, mediului de afaceri”**.

Bucureștiul va cere, în teorie, o mult mai atentă raportare a progreselor proiectelor finanțate din cauza unor experiențe anterioare în care lucrurile nu au funcționat și unele proiecte au fost întârziate: **monitorizarea implementării proiectelor; comunicare publică cu privire la contribuția României;** evaluări periodice a stadiului îndeplinirii obiectivelor asumate de comun acord și clarificarea oricăror aspecte de interes apărute în procesul de implementare. La acestea se adaugă și necesitatea **asigurării cofinanțării din partea Republicii Moldova, de minim 5%.**

Un domeniu cheie - cooperarea economică dintre cele două țări - intens vizat de acordul de asistență nerambursabilă, dar și de Parteneriatul Strategic România - Republica Moldova, are nevoie de mult mai multă atenție: mari companii din România care ar extinde investiții peste Prut, dar au nevoie de predictibilitate; reglementări în linie cu cele europene; justiție independentă și

transparență. Republica Moldova are nevoie la rândul ei de investiții masive dinspre România și statele UE și să decupleze economia de la interesele oligarhice. Doar că, de prea puține ori, companiile românești au ajuns să fie jucători importanți chiar și în domenii strategice precum energia. Acordul vine cu clarificări în această direcție și pretinde: **sprijinirea consolidării și protejării prezenței investiționale a României în Republica Moldova (...) inclusiv prin crearea unui mecanism transparent pentru comunicarea oportunităților de afaceri”**

Reducerea costurilor de roaming. Acordul privind reducerea costurilor de roaming este unul din cele mai vizibile măsuri pentru cetățenii celor două țări și prevede un termen de trei luni pentru încurajarea reducerii sustenabile a tarifelor. Anumiți operatori de telefonie mobilă au început scăderea unor tarife și eliminarea altora (de exemplu, la apeluri internaționale primite). Reducerea costurilor va fi aplicată pentru serviciile de roaming internațional: voce, SMS și date, respectiv a celor de apeluri internaționale.

Costurile ridicate de roaming între cele două state reprezintă o barieră substanțială, este o discuție foarte veche (și blocată de multe ori) și a adus multă neînțelegere în spațiul public, căci rareori a fost explicată, într-un mod accesibil tuturor, derularea procesului în sine. Chiar și acum, comunicarea dinspre partea moldovenească a fost neclară privind reducerea costurilor de roaming (calculule privind reducerea de 5-10 ori a tarifelor, comunicate privind „eliminarea” tuturor costurilor de roaming, etc.), iar dinspre partea românească (cu excepția unor explicații tehnice) au fost foarte puține informații (uneori contradictorii) și a lipsit o comunicare ținută pentru un subiect atât de important. România este principala țară în care cetățenii moldoveni utilizează serviciile de roaming.

Infrastructura de transport. Republica Moldova are nevoie de proiecte strategice care să o conecteze cu România și, mai departe, cu coridoarele europene de transport. România promite construirea de noi poduri între cele două state (Ungheni) și infrastructură adiacentă, dar și reabilitarea celor actuale. Via Ungheni, se asigură o conexiune rapidă Ungheni-Iași (fără o ocolire de aproape 50 km pe la Sculeni) și scurtarea distanței Iași - Chișinău cu circa 25 km. Cel mai important, prin Ungheni, Republica Moldova ar putea fi conectată la viitoarea Autostradă a Unirii (A8), cu termen de finalizare - optimist - în 2030, și va ajunge astfel direct la rețeaua de coridoare europene. **Termenele trebuie privite optimist, pentru că România rămâne unul din statele membre UE cu cele mai slabe conectivități rutiere și o rețea subdimensionată de autostrăzi.** Podul de la Ungheni este și el un proiect vechi și promis de mai mulți ani și ar trebui finalizat, conform ultimelor promisiuni, în doi ani de la începerea lucrărilor (cel târziu 2025).

Proiectele de infrastructură rutieră sunt și singurele menționate de noile acorduri, deși agenda publică a inclus și discuții ori potențiale investiții în rețeaua feroviară sau conexiuni feroviare. Trenul București-Chișinău circulă cu frecvență rară, durata călătoriei ajunge și la 13 ore, iar călătorii de la Iași la Chișinău ajung în 5 ore. Legăturile aeriene ale Republicii Moldova cu România și țările

UE sunt și ele limitate. Potențiale investiții ale firmelor românești în infrastructura de transport din Republica Moldova și/sau susținerea Bucureștiului prin fonduri rambursabile și know-how (acolo unde există) ar accelera conectarea Republicii Moldova cu România și statele UE.

Securitatea energetică: plan pentru crize și șantaj rusesc. Proiectul gazoductului Iași-Ungheni Chișinău, finalizat în toamna lui 2021, ar trebui să conecteze sistemul energetic al Republicii Moldova la piața europeană prin România. Teoretic, tot necesarul de gaze pentru Republica Moldova poate fi asigurat prin acest gazoduct. „Dacă gazele care vin din România au un preț mai bun decât cele care vin din Rusia, atunci vom folosi gazoductul să aducem gaze până la Chișinău”, anunța în luna decembrie, [potrivit mass media](#), Ministrul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale din Republica Moldova. Criza majoră a prețurilor la gaze pe piețele europene a contribuit însă la un nou acord pe care Republica Moldova a fost nevoită să îl încheie cu Gazprom la prețuri și în condiții mai dificile decât în alți ani. Acordul a fost criticat de presa și societatea civilă de peste Prut ca fiind netransparent și neclar în ceea ce Chișinăul și-a asumat față de Moscova.

Noile angajamente semnate cu Bucureștiul vor trebui să aducă măsuri concrete pentru crize energetice similare sau un (nou) șantaj al Rusiei. În următoarele șase luni, autoritățile din cele două țări vor elabora Planul comun de acțiuni și măsuri de solidaritate în caz de criză energetică și inclusiv pentru asigurarea continuității în aprovizionarea cu energie electrică și gaze naturale.

Ce are de făcut Chișinăul:

Șansă istorică pentru guvernul condus de Natalia Gavrilița

Guvernarea Gavrilița are, așadar, o șansă istorică de a accelera parcursul european al Republicii Moldova și de a reforma o țară cangrenată de corupție și clientelism. Relația cu Bruxelles-ul este la cel mai ridicat nivel din ultimii ani, Chișinăul are parte de un suport fără precedent (financiar și non-financiar), iar Bucureștiul vine cu ambiții mari în agenda bilaterală. O parte a clasei politice de la București pare să fi înțeles sau măcar să fi acceptat pe moment că a susține guvernele care mimau reforme (cum a fost cazul celor controlate de Vlad Plahotniuc) ori a nu impune condiționalități atunci când era clar că nu există progrese în relația Republicii Moldova cu Bruxelles-ul nu ajută niciuna din părți.

Priorități și coordonare. Un pachet consistent de 600 de milioane de euro este promis de Bruxelles, într-un plan de redresare economică, iar acordurile cu băncile de investiții și dezvoltare, asistență bilaterală multisectorială și noile acorduri cu România vor însemna un efort consistent de coordonare a priorităților și a programelor de finanțare pentru a asigura complementaritatea și a ținti cu adevărat prioritățile majore. **Chișinăului trebuie să îi fie clar ce va finanța din fiecare din aceste oferte și cum va reuși să livreze rezultate pe agenda reformistă.** Mai mult, o parte din aceste proiecte trebuie să fie vizibile de societate, în comunități locale, astfel că pentru nevoi punctuale,

pe termen scurt, apăsătoare pentru cetățeni, trebuie să se găsească soluții. Este nevoie de un efort instituțional fără precedent derulat de un sistem public contraperformant și nereformat.

Lupta anticorupție. O asumare câștigătoare a actualei puteri politice de la Chișinău în alegerile din vara anului trecut, dar care vine cu așteptări pe măsură, din multe locuri: din angajamentele față de partenerii externi, inclusiv față de România; din nevoia apăsătoare de a proteja resursele publice și a gestiona crize noi cu bani puțini în economie; din societate. Cetățenii moldoveni vor să vadă că cei responsabili de operațiuni precum devalizarea băncilor, spălarea banilor, evaziune fiscală, drenarea resurselor publice în interese private sunt prinși și condamnați. Vor să vadă rezultate concrete, acum.

Așa cum scria Bruxelles-ul României într-un limbaj sofisticat, dar apăsător, în rapoartele din așa-numitul Mecanism de Cooperare și Verificare pe justiție, în primii ani de funcționare a DNA: este nevoie de investigarea unor cazuri de corupție la nivel înalt finalizate în instanță cu condamnări penale definitive și pedepse descurajatoare. Presiunea externă nu va fi la fel de mare în cazul Republicii Moldova cum s-a întâmplat în cazul României pe progrese în reforma sistemului judiciar și lupta anticorupție, ceea ce nu e neapărat un lucru bun.

Luptele de sistem însă, fără investigații și acuzații dovedite, nu vor aduce încrederea publicului. Polițistul care cere șpagă, la vamă sau la semafor, mai rău, magistrați, funcționari publici ale căror averi nu se justifică sunt realități în legătură cu care cetățeanul de rând vrea să vadă că se întâmplă ceva. Cazuri concrete, bine investigate, cu decizii finale. Rezultatele depind de modul în care fie și puținii reformiști din sistem vor reuși să lucreze împreună. Și Moldova încă așteaptă.

Rolul societății civile. Reformele majore și profunde au nevoie de înțelegere și susținere la un nivel mai larg, iar societatea civilă trebuie să fie văzută ca un partener și un critic necesar al acțiunilor politice și publice. Explicarea, evaluarea, monitorizarea progreselor în domenii esențiale de actori ai societății civile, mass-media independente și obiective și sancționarea acolo unde este cazul face bine și guvernării, și societății. Parteneriatul Strategic dintre cele două țări (și direcțiile sale strategice, inclusiv proiectele majore) au fost sub radarul media și societății civile în ultima decadă. Cele două guverne trebuie să transparentizeze progresul proiectelor, să comunice într-un limbaj accesibil și să se ajute de evaluările (în special, critice) dinspre societatea civilă pentru buna execuție a măsurilor asumate.

Ce are de făcut Bucureștiul

Atrăgeam atenția în [Evaluarea Parteneriatului Strategic România - Republica Moldova](#), publicat la sfârșitul anului trecut de CRPE-APE, că Bucureștiul trebuie să-și asume un rol mult mai vizibil la Chișinău, cu accent pe proiectele strategice (în special infrastructură - transport, energie,

telecomunicații), proiectele relevante la nivelul comunităților și cu impact imediat, investiții semnificative în economia Republicii Moldova. Dacă aceste proiecte au fost adresate și anterior, cu succes limitat, [noile provocări de securitate \(militară și non-militară\) vin cu așteptări majore pentru București](#): de la o abordare mai activă și aplicată a problemei transnistrene până la combaterea dezinformărilor dinspre Kremlin sau cooperarea militară. Este de asemenea de dorit ca Bucureștiul să susțină comunicarea strategică a Chișinăului, pentru ca guvernele pro-europene să beneficieze de un sprijin popular consistent, necesar pentru reformele sistemice, în dependență numai de performanțele și promisiunile sale, dar și să asigure vizibilitatea acțiunilor, planurilor și proiectelor proprii,.

Noile ambiții ale Bucureștiului și Chișinăului vin într-un un moment oportun din punct de vedere politic: în ambele țări există majorități confortabile ce ar putea accelera proiectele și direcțiile strategice asumate. Majoritatea de la București nu a făcut însă proba unei agende ambițioase la nivel intern pe domeniile strategice unde Chișinăul are nevoi apăsătoare - justiție și stat de drept, infrastructură de transport, energie, refacere economică post COVID-19. Ori e destul de greu de crezut că Bucureștiul va putea susține ținte ambițioase în relația cu Chișinăul. Așa cum notam și în evaluarea Parteneriatului Strategic, factorul politic a fost și rămâne unul esențial pentru succesul măsurilor și proiectelor dintre cele două țări.

Autori:

Bianca Toma coordonează proiecte de bună guvernare și afaceri europene în cadrul think tank-ului Centrul Român de Politici Europene.
E-mail: bianca.toma@crpe.ro.

Alexandru Damian este cercetător în cadrul Centrului Român de Politici Europene.
E-mail: alexandru.damian@crpe.ro

*Această analiză realizată de CRPE este publicată în cadrul proiectului **Contribuția societății civile la dezvoltarea Parteneriatului Strategic România – Republica Moldova pentru integrarea europeană a Republicii Moldova** cu sprijinul programului *Black Sea Trust for Regional Cooperation* al German Marshall Fund.*

Opiniile reflectate în acest material nu reflectă în mod necesar viziunea Black Sea Trust sau a partenerilor săi.

